

ONOFRIO DI GIORDANO DELLA CAVA, tal. graditelj (Cava kod Salerno, poč. XV. st. — ?). Spominje se u Napulju u prvoj pol. XV. st. kao sudionik pri gradnji utvrda i kao lijevač oružja. Došao je u Dubrovnik 1436. zajedno s Andreom de Bulbito de Tramontem radi gradnje vodovoda iz izvora u Šumetu do Grada. Majstori su se obvezali da će vodovod dug 11,7 km biti gotov do kraja 1437. Po završetku vodovoda gradi se 1438. po Onofrijevu projektu *Velika česma* pokraj Vrata od Pila, šesnaestokranični veliki rezervoar sa stupovima i sa šesnaest odvodnih mjesta ukrašenih lisnatim maskeronima, pokriven kupolom i u donjem dijelu okružen dovodnim kanalom. Kamene dijelove i ukrase izveli su razni klesari (neke je lukove klesao 1439. R. Stjepković, a Petar Martinov iz Milana radio je 1444. kameni svod rezervoara). O. je 1440. preuzeo gradnju *Male česme* pokraj gradskoga tornja za koju je od kipara Petra Martinova iz Milana naručio izvedbu cjelokupnoga kiparskoga ukrasa. God. 1439—42. radio je na pregradnji Dvora nakon požara 1435, ali se njegov rad ne može posve uočiti jer je Dvor preinačen nakon što je stradao u eksploziji baruta 1463. Nacrte za gradnju predžida i jarka s I strane Stona izradio je 1439, a na tome poslu je radio još 1441. Iste godine sudjeluje pri gradnji tvrđava u Tumbi i Cavtatu. Krajem 1442. O. predlaže da će sagraditi deset mlinova i četrnaest stupa za sukno, koje bi pokretala voda iz vodovoda, ali do realizacije toga ugovora nije došlo te O. 1443. napušta Dubrovnik. — Republika je sposobnoga inženjera u nekoliko navrata pozivala u Dubrovnik te je povodom toga čak uputila molbu napuljskome kralju Alfonsu Aragonskome (1455), ali bez rezultata.

LIT.: C. Fisković, Naši graditelji i kipari XV. i XVI. st. u Dubrovniku, Zagreb 1947, str. 24—30. — L. Beritić, Stonske utvrde, Anali—Dubrovnik, 1954, 3, str. 343—345. — Isti, Dubrovački vodovod, ibid., 1962, 8—9, str. 100. — M. Spremić, Aragonci u Dubrovniku, Beograd 1971. — M. Planić-Lončarić, Organizacija prostora — Urbanizam, u katalogu: Zlatno doba Dubrovnika, Zagreb 1987. — I. Fisković, Reljef renesansnog Dubrovnika, Dubrovnik 1993.

Iv. Mat.

OPACIĆ, Nenad, slikar (Varaždin, 14. VII. 1949). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1972 (R. Goldoni). Bio je suradnik Majstorske radionice K. Hegedušića 1972—75. U prvim djelima istražuje odnos bića i stroja (*Vahtar Henrik*, 1974), poslije toga slika tzv. kiborge (kibernetičke organizme), kojima dramatizira pojedine oblike suvremene tehničke civilizacije. U ciklusu *Varaždinski portali* (1982) interpretira zavičajne motive, a ciklusom *Ples kiborga* (1984) vraća se velikim, polikromnim kompozicijama naglašenih pokreta u prostoru. — Samostalno je izlagao u Zagrebu, Varaždinu, Čakovcu, Mariboru, Beogradu, Kumanovu, Osijeku, Sarajevu, Zadru, Zrenjaninu, Subotici, Somboru, Pančevu, Opatiji, Firenci i Beču.

LIT.: V. Maleković, Uzajamnost bića i stroja, Vjesnik 10. I. 1957. — Z. Poznić, Nenad Opačić (katalog), Zagreb 1979. — J. Depolo, Nenad Opačić (katalog), Zagreb 1985. — E. Fišer, Visoki artizam i individualni stil (katalog), Zagreb 1990.

Ž. Sa.

OPATIJA, grad i ljetovalište na I obali Istre nedaleko od Rijeke. Ime je dobio po benediktinskoj opatiji Sv. Jakova (Abbazia St. Jacobi al Palo ili di Preluca), koja se prvi put spominje 1449. God. 1560—1723. u posjedu je riječkih augustinaca a od 1774. riječkoga kaptola. Jednostavna kapela Sv.

HOTEL »SLAVIJA« U OPATIJU

Jakova građena je u sadašnjem obliku 1506 (lat. natpis na nadvratniku), pregrađena je 1774. a proširena 1937.

Početak turizma u Opatiji vezan je uz dovršenje ceste prema Rijeci (1843) i gradnju vile »Angioline«, koju je 1844. podignuo Riječanin Higinio Scarpa. Znatniji turistički razvoj Opatije kao zimovališta i lječilišta počinje 1882, kada Društvo južnih željeznica iz Beča kupuje zemljište i vilu »Angiolinu«. Sred. 80-ih god. započinje gradnja niza velikih hotela, pansiona, vila, ljetnikovaca, sanatorija, paviljona, kupališta, šetališta i parkova. Iz toga su doba hoteli »Kvarner« (1884, arh. Wilhelm), »Imperial«, »Opatija«, park »1. maj« (po nacrtima K. Schuberta), obalni put i lječilišni put za Veprinac — sve 1885, vila »Amalia« (1890) i dr. Potkraj XIX. st. O. se komunalno uređuje; električna rasvjeta se uvodi 1896, vodovod 1897, tramvaj 1908. U prvoj fazi razvoja planska je gradnja postojala jedino na zemljištu Društva južnih željeznica, no već se 1892. donosi regulacijski plan, po kojemu se zgrade uglavnom nižu usporedno s obalom, pročeljem okrenute prema moru i okružene zelenilom.

Arhitektura hotela, pansiona i vila ima obilježja historijskih neostilova s rjeđim primjerima secesije; mediteranski ugođaj daju zgradama raščlanjena pročelja, veličina i vrsta otvora (balkoni, lođe) i ukrasi na pročeljima. Od poznatijih arhitekata u Opatiji su djelovali Carlo Conighi (hotel »Marina«, 1893), Max Fabiani (zgrada lječilišta za državne službenike, danas Dom zdravlja, 1897; vila »Schwegel« u Voloskom, oko 1898) i C. Seidl (veliki broj vila i hotela, crkva Navještenja, 1906; zgrade općine i suda, 1908). Seidl upotrebljava mjesne građevne i ukrasne elemente i zgrade nastoji uklopiti u pejzaž. Gradnju velike lječilišne zgrade (Kurpalast) po projektima bečkih arhitekata (E. Hoppe, M. Kammerer, O. Schöenthal, C. Seidl) spriječilo je izbijanje I. svj. r. — Od mnogobrojnih zgrada podignutih poslije II. svj. r. ističu se hoteli »Ambasador« (Z.

VILA »ANGIOLINA« U OPATIJU

OPEKA

Bregovac, 1966), »Pariz« (Z. Bregovac, 1967), »Adriatic I« (A. Čičin-Šain, 1968), »Adriatic II« (B. Žnidarec, 1971) i »Admiral« (V. Simčić, 1979).

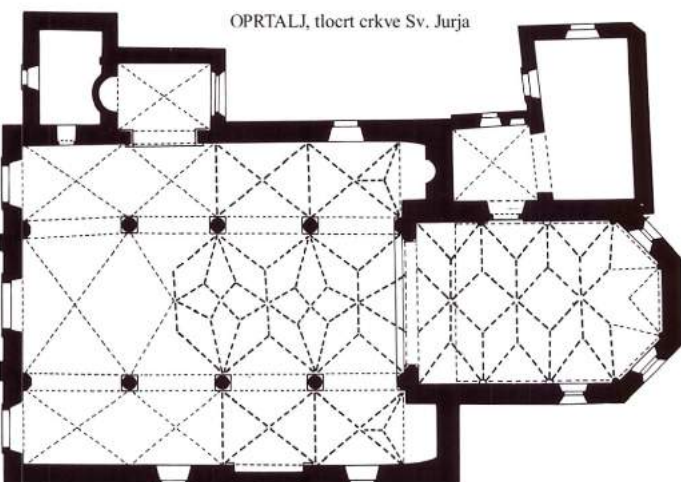
LIT.: I. Hortenau, Dreitausend Jahre Abbazia, Rijeka 1934. — Z. Keglević, Bibliographia Liburniae turistica (1860–1975), Liburnijske teme, Opatija 1977. — A. Niel, Die k. u. k. Riviera, Beč 1981. — V. Ekl, Opatija — prostor i čovjek, Dometi, 1984, 9–10. B. Val.

OPEKA, jednokatni barokni dvorac Z od Varaždina. Sagrađen u XVIII. st., pregrađen je u doba romantičnoga historicizma. Bio je u posjedu grofova Draškovića i Bombellesa. Oko dvorca sadio je Marko Bombelles pedesetih godina XIX. st. mnogobrojno egzotično drveće, čime je stvorio znameniti park (arboretum) zaštićen kao spomenik prirode 1961.

LIT.: P. Ungar, Parkovi u Hrvatskoj, Arhitektura, 1949, 18–22. — S. Bertović, Botaničko-hortikulturni spomenici, Zaštita prirode u Hrvatskoj, 1961, str. 143. — T. Đurić i D. Feletar, Stari gradovi i dvorci sjeverozapadne Hrvatske, Čakovec 1971. — M. Obad Ščitaroci, Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja, Zagreb 1991. A. Ht.

OPRTALJ, gradić u SZ Istri. Smješten je na uzvisini, vjerojatno na mjestu prapov. gradine. Tu je u rim. doba bila manja vojna postaja, a u sr. vijeku feudalni kaštel. Od 1209. pod vlašću akvilejskih patrijarha, a 1420–1797. pod Venecijom.

Naselje nepravilna elipsoidnog oblika bilo je opasano srednjovj. zidinama. koje su većim dijelom porušene ili uklopljene u stambene kuće.

OPRTALJ, tlocrt crkve Sv. Jurja

Gradska su vrata pregrađena 1756; ispred njih se nalazi barokna gradska loža u kojoj je manji lapidarij. Nepravilne uličice vode kroz koncentrično smješteno zbijeno tkivo dvokatnih kuća (arhit. detalji iz XVI–XVIII. st.) do središnjega trga sa župnom crkvom Sv. Jurja (općinska palača uz nju srušena je u II. svj. r.), koja je najvažniji arhit. spomenik u mjestu. To je velika kasnogotička trobrodna građevina s polygonalnom apsidom iznad otvorenih supstrukcija. Sagrađio ju je 1526. Majstor iz Kranja (zapisi i kle-

sarski znak na vratima sakristije) na mjestu ranije, vjerojatno romaničke crkve. Zaglavni kamenovi zvjezdastog (apsida i srednji brod) i križnog (bočni brodovi) svoda ukrašeni su rustičnim skulpturama. Crkva je poslije produžena za jedan travaj prema Z; kameno je pročelje barokno (XVII. st.). Kipovi na gl. oltaru pripisuju se radionici Giovannija Bonazze (Venecija, prva pol. XVIII. st.); slika Sv. Trojstvo rad je anonimnoga imitatora Vittorea i Benedetta Carpaccia; oltarnu sliku Sv. Juraj naslikao je Baldassare d'Anna (poč. XVII. st.), a Gospa od Ruzarija djelo je M. Furlanetta (XVIII. st.). Vrijedan je barokni rad intarzirano biskupsko prijestolje (1758); orgulje su rad Gaetana Callida (Venecija, kraj XVIII. st.). Opremi crkve pripadaju gotički kalež, relikvijar i pacifikal (XV/XVI. st.), barokna srebrna kandila i svijećnjaci te misno ruho iz XVIII. st. — Zvonik, dovršen 1740, stoji odvojeno od crkve; na njemu su zvona iz 1455, 1466. i 1788.

U nekoliko crkava u okolici grada grada ima zidnih slika. U romaničkoj crkvi Sv. Jelene (jednobrodna s upisanom apsidom) slike koparskoga slikara Cleriginusa (oko 1500) prikazuju u apsidi *Majestas domini*, svece i evanđeliste, a na trijumfalnome luku *Navještenje*. Na bočnim zidovima crkve Sv. Leonarda anonimni je slikar u prvoj pol. XV. st. prikazao oslobođanje na smrt osuđenog i oluju na moru (na oltaru je slika Zdranina Z. Venture, XVII. st.). U Sv. Roku naslikao je istarski majstor Anton iz Padove u nizu pojedinačne svetačke likove (prije 1535). Opširan ciklus četvorice slikara nalazi se u bratovštinskoj crkvi Sv. Marije (jednobrodna građevina iz XV. st. s baroknom lopicom). Renesansno orijentirani Cleriginus III. iz Kopra izveo je 1471. *Navještenje* i svece na trijumfalnome luku, proroke na podlučju i bratime pod Marijinim plaštom na juž. zidu. Na sjv. zidu broda kasnogotički je majstor u trećoj četvrti XV. st. naslikao Bl. Dj. Mariju i svece, dok je drugi, tzv. Šareni majstor na sjv. i juž. zidu izveo kristološki ciklus. U gornjem nizu juž. zida četvrta je ruka, koja slijeđi idealistički meki gotički stil, izvela (vrlo oštećeni) marijanski ciklus. LIT.: B. Fučić, Istarske freske, Zagreb 1963. — R. Ivančević, Župna crkva Sv. Jurja u Oprtlju, Radovi OPU, 1963, 4. — I. Peršić, Djela obrađenog metala u sakralnim objektima Istre, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1981, 4–5. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok. R.

OPUZEN, naselje na otočiću u delti Neretve. U sr. se vijeku spominje pod imenom *Posrednica*. U XIV. je st. bio trgovište Dubrovačke Republike (spaljen 1472), od kraja XV. st. tu je tvrđava Koš, a od 1685. na istome mjestu Mlečani podižu tvrđavu (*Fort Opus*) po kojoj je mjesto i dobilo ime. — Župna je crkva podignuta u neoklasicističkom slogu, a u predvorju općinske zgrade čuva se nekoliko skulptura iz ant. Narone. J od Opuzena je zaselak Podgradina s ostacima srednjovj. utvrde *Brštanik*, koju je 1373. podignuo bos. kralj Tvrtko; porušili su je Turci u XV. st., a obnovili Mlečani i Austrija (1878).

LIT.: O. Jerković, Dvije stare kule na ušću Neretve, Kalendar Napredak, 1941. — N. Bezić, Spomenici donje Neretve, Vijesti MK, 1959, 3. N. B. B.

ORAHOVICA, selo SZ od Našica. U baroknoj župnoj crkvi Sv. Križa iz 1756. među predmetima iz XVIII. i XIX. st. (oltari, propovjedaonica, ormar, svijećnjaci, kotlić iz 1864) ističe se klasicistički glavni oltar tektonskoga tipa. U parku je brončani spomenik I. Marinkovića (V. Radauš, 1951). — J od Orahovice na osami među brdima nalazi se sklop pravoslavnoga manastira Sv. Nikolaja. Prvi se put spominje 1538. pod imenom *Remeta*. Crkva trikonhalne osnove, sa 4 stupa koji nose tambur s visokom kulom, slijedi tradicije moravske škole. Na stijenama je stari živopis, a novije slikarije (genealogija Nemanjića) nalaze se na stupovima. Ikonostas je slikao Pavle Simić (1869). U manastiru se razvila znatna prepisivačka djelatnost (niz rukopisa u duhu srp. minijatura XIV–XV. st.). LIT.: R. Grujić, Starine manastira Orahovice u Slavoniji, Starinar (Beograd), 1939. — I. Bach, Prilozi povijesti srpskog slikarstva u Hrvatskoj od kraja XVIII. st., HZ, 1949, 2. — V. Borčić, Zbirka ikona Odljela Srba u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1974. — A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok. A. Ht.

ORAŠAC, selo Z od Dubrovnika. Nekoć selo dubrovačke Astoreje na SZ granici Republike (do 1399). Crkva Gospe od Oraša obnovljena je u doba baroka. Ispod sela, na staroj granici, vide se ostaci utvrđenoga dvorca Arapovo—Morovo (XV. st.), vjerojatno vlasništvo firentinskoga gonfalonijera P. Soderinija. Uz dvokatnu Đanovića kulu (XVI. st.) nižu se kapelice, stambene i gospodarske zgrade.

LIT.: J. Lučić, Dubrovačka Astoreja, Beritićev zbornik, Dubrovnik 1960. — N. Grujić, Prostori dubrovačke ladanjske arhitekture, Rad JAZU, 1982, 399, str. 11, 20–21. N. B. B.

ORATORIJ, mjesto za molitvu manjega, obično zatvorenoga kruga osoba, obitelji ili redovničkih zajednica, za razliku od crkve, koja je službeno